

■ CONVIVENZA

Insultas elavuradas

DA VIOLA PFEIFFER*

Da curt m'è dà en egl insatge che fa la vita da creschids anc pli lungurusa che quai ch'ella è gia. Cun l'avanzament da la vegliadetgna vegnan insultas adina pli elavuradas ed elitaras – ed era zuppadas meglier. Quai fa las chausas pli cumplitgadas.

Sco uffant schèv'ins ch'in saja in huara portg ed ins saveva: «Aha, quel stoss jau guntgir.» Oz di ins ch'in haja «mintgatant la disa da s'exprimer in pau dasperas». Aha. Ussa sai jau dapli. Vul quai ussa dir ch'el s'exprima simplamain en in linguatg in pau pli dir? U ha el ina flaiveltezza per umor fecal? Cuntegna quai era la pussaivladad ch'el tutga forse ina giada en ins? E vul quai dir ch'ins duess simplamain guntgir el sco dunna u sco persuna cun in'aversiun cunter sgnoccas disgustusas?

Anc pli cumplitgà vegni tar dunnas u amias. Pli baud era ina ina tuppapitauna u chaura ed ins saveva: «Aha, sper quella na ses jau pli gugent betg da tudestg.» Ma sch'ina dunna di oz d'ina amia ch'ella possa esser manipulativa, n'han ins betg idea tge ch'ins duess entschaiver cun ina tala constataziun. Munta quai ussa ch'ella è in schlet carstgaun? Ma pertge èn questas duas lura anc adina amias? Munta quai ch'ins sto avair ina ferma veglia sch'ins vul esser sia amia?

Era fitg populara è tuttenina l'expressiun che insatgi na saja «betg uschè intelligent». Aha. Fitg infurmativ. Cler, i vul dir ch'ins pensa che la persuna pertutgada haja ina man-

canza d'ina tscherta intelligenza. Ma lura? I dat differentas modas d'intelligenza. Ins pensa gea atgnamain ch'il linguatg duess vegnir pli precis cun la vegliadetgna, ma i n'è betg uschia. Jau manegel, sch'ins scheva pli baud ch'in saja in tamazi u in idiot, scheva quai gea bler dapli, era sch'i n'era mo mez uschè elavurà.

Betg uschè intelligent»: Vul quai ussa dir che insatgi na chapescha betg uschè spert connexs logics? Ma quai na fiss sco creschi gea betg exnum ina rasschun d'insultar insatgi. Ma tuttina tuna l'expressiun «el n'è betg uschè intelligent» per mai sco ina greva insulta. Ins auda gea directamain l'arroganza e la discriminaziun en questa construcziun.

Da Bumaun m'èsi vegnì conscient ch'il 2030 è ussa pli datiers ch'il 2000 – co po quai esser? Jau sun toch pir grad stada en scola ed hai clamà suentar «ti tamazi» ad in cumpogn. Ed ussa traplel jau mamezza co che jau di ch'il nov ami d'ina amia na saja «schon betg uschè intelligent». Tge è capità cun mai che jau di d'insatgi che jau na poss betg vertir ch'el saja «betg uschè intelligent» enstagl idiot, portg, tgutg, litgatgil u tamazi?

Sun jau schon uschè veglia? E pertge sa mida il linguatg in summa cun la vegliadetgna? Essan nus creschids simplamain me-mia bugliacs per numnar las chausas directamain? U memia curtaschaivels?

Per ch'ils onns fin il 2030 na vegnian betg adina pli lungurus cun tut questa curtaschaivladad, bugliaccaria ed arroganza, prend jau ina decisiun nunusitada: jau vegn pli maltschecca. Jau gughegel da numnar las chausas per num. Jau na di betg pli «manipulativ» u «betg intelligent», mabain litgatgil u pitauna u tamazi. Tge duess era capitar? Il mender fiss gea che jau vegniss numnada «quella che ha mintgatant la disa da s'exprimer in pau dasperas», perquai ch'ins na gughegia betg da ma numnar in huara portg.

* Viola Pfeiffer studegia germanistica, istorgia e rumantsch a l'Università da Turitg. Mintgatant lavura ella per la «Südostschweiz», mintgatant per il «teletext» e mintgatant sco scolasta, ma bunamain adina scriva ella.

Vocabulari

insulta – Beschimpfung
dar en egl – auffallen
zuppà – versteckt
huara portg – hier: Arschloch
guntgir – aus dem Weg gehen
s'exprimer dasperas – sich daneben ausdrücken
flaiveltezza – Schwäche
umor fecal – Fäkalhumor
Sgnoccas disgustusas – unappetitliche Witze
tuppapitauna – dumme Nutte
tamazi – Vollidiot
Bumaun – Neujahr
cumpogn – hier: Mitschüler, Kumpan
traplar – erwischen
tgutg – Trottel, Tölpel
litgatgil – Speichellecker, Arschkriecher
bugliac – feige

Unterstützt von
der Lia Rumantscha

Lia Rumantscha